

Κάθε παιδί είναι διαφορετικό: Μία γλώσσα, δύο ή τρεις;

«Τι μικρές που είναι οι καρέκλες! Αλλά για ένα βράδυ θα αντέξω», σκέφτεται η Λέα και κάθεται στο καρεκλάκι στριμωχτά, ανάμεσα σε τρεις άλλες μητέρες, δίπλα στο χαμηλό τραπέζακι. Πάνω απ' το κεφάλι της κρέμονται κόκκινοι και μπλέ χαρταετοί και μπροστά της βρίσκονται σοκολατένια μπισκοτάκια. Η πρώτη συγκέντρωση γονέων και κηδεμόνων την καινούρια χρονιά στον Παιδικό Σταθμό. Δέκα μητέρες και τέσσερις πατέρες ήρθαν. Μερικοί τα γνωρίζουν όλ' αυτά, άλλοι όπως η Λέα έρχονται για πρώτη φορά. Στα κλεφτά παρατηρεί τα πρόσωπα τριγύρω της: Ποιά / ποίος άραγε ανήκει σε ποιο παιδί; Με ποιόν γονιό θα μπορούσε να πιάνει φιλίες; Η κόρη της Ισαβέλα θα περάσει εδώ τα επόμενα τρία χρόνια και η ίδια θα κάτσει σίγουρα να πιεί έναν καφέ με τους γονείς των μικρών φίλων της κόρης της.

Οι νηπιαγωγοί Πάολα και Χριστιάνε έχουν τοποθετήσει μπροστά τους διάφορους φακέλους, κάρτες με φωτογραφίες, φυλλάδια, και παιχνίδια. Η Λέα διαβάζει: «Ημερολόγια εκμάθησης γλώσσας», «Βαλιτσάκι για την εκμάθηση της γλώσσας», «Μορφωτικό πρόγραμμα»: Το κυρίως θέμα απόψε είναι η γλώσσα και πώς μπορούμε να προωθήσουμε τις γλωσσικές ικανότητες των παιδιών. Όμως πρώτ' απ' όλα οι γονείς συζητούνται μεταξύ τους και από τα λεγόμενά τους φαίνεται πόση σημασία έχει το θέμα της γλώσσας.

Οι γονείς του Τίμο, η Ανίτα και ο Χόλγκερ, έχουν κι οι δύο τους τη Γερμανική ως μητρική γλώσσα. Το επάγγελμα του δασκάλου που εξασκούν, τους επιτρέπει το απόγευμα να βρίσκονται κοντά στα παιδιά τους πότε ο ένας και πότε ο άλλος. Ο Τίμο έχει και ένα μεγαλύτερο αδελφό και εκτός αυτού στην οικογένεια υπάρχουν και δύο γιαγιάδες και ένας παππούς, που τους αρέσει να ασχολούνται με τα παιδιά. Κάθε βράδυ τους διηγούνται ιστορίες, τους μιλούν όταν κάθονται στο τραπέζι, τους διαβάζουν παραμύθια και παίζουν μαζί τους. Δεν χρειάζεται οι γονείς αυτοί να νοιά-

ζονται για τη γλωσσική εξέλιξη των παιδιών τους. Παρ' όλ' αυτά η μητέρα του Τίμο επιθυμεί περισσότερα: «Ακριβώς σ' αυτή την ηλικία θα μπορούσε ο Τίμο να μάθει εύκολα και μια άλλη γλώσσα. Γιατί δεν υπάρχει η δυνατότητα να μάθει εδώ Αγγλικά; Δεν θάναι πιά αργά για τον Τίμο να αρχίσει Αγγλικά στο Δημοτικό;»

Τέτοιο πρόβλημα δεν έχει ο Μάικ: Είναι Αυστραλός και η γυναίκα του Γερμανίδα. Η Κόρη τους η Νέλλη μεγαλώνει δίγλωσσα: «Εγώ της μιλάω στα Αγγλικά και η γυναίκα μου η Μαρία στα Γερμανικά και το παιδί τα καταφέρνει μια χαρά, μόνο που τον τελευταίο καιρό, από τότε που έρχεται στον Παιδικό Σταθμό, η Νέλλη δεν απαντά στα Αγγλικά. Θέλει να μιλάει μόνο Γερμανικά, επειδή και οι φίλοι της μιλούν Γερμανικά και νομίζω είναι κρίμα».

Δίπλα στον Μάικ κάθεται μια γυναίκα με μακριά μαύρα μαλλιά. Μιλάει πολύ καλά Γερμανικά με ελαφρά ξενική προφορά: «Πριν φέρω εδώ τα δίδυμα παιδιά μου, πήγαιναν σε άλλο Παιδικό Σταθμό, απ' όπου και τα πήραμε, γιατί υπήρχαν πολλά παιδιά τούρκικης καταγωγής, που μιλούσαν μεταξύ τους μόνο Τούρκικα. Η επιθυμία μας όμως είναι να μάθουν να μιλούν Γερμανικά! Στο σπίτι μέχρι τώρα μιλάμε μαζί τους Τούρκικα. Στο μεταξύ όμως αναρωτιέμαι: Μήπως πρέπει εμείς σαν γονείς να μιλάμε με τα παιδιά μας στα Γερμανικά, για να τα μάθουν καλά, πριν έρθουν στο σχολείο;»

Παρόμοιες σκέψεις κάνει και η Σάναζ, η οποία διατηρεί μαζί με τον άνδρα της ένα περσικό εστιατόριο: «Εχω την αίσθηση, πως ο Φέρχατ δεν μαθαίνει ούτε Γερμανικά ούτε Φαρσί (Ιρανικά). Κάνει λάθη στα Φαρσί, ενώ δεν θα 'πρεπε τα παιδιά στην ηλικία του να κάνουν πιά τέτοια λάθη. Και τα λάθη που κάνει στα Γερμανικά δεν μπορώ να τα διορθώσω! Δεν είναι τόσο καλά τα Γερμανικά μου».

Ο Παιδικός Σταθμός είναι ιδεώδης τόπος για να μάθει κανείς γλώσσες. Η πρώτη γλώσσα των παιδιών:

Αφού συστήθηκαν και οι υπόλοιποι, παίρνει τον λόγο η Πάολα, η νηπιαγωγός. Έχει συνηθίσει εδώ και πολλά χρόνια να έχει στην ομάδα της παιδιά από πολλές εθνικότητες, παιδιά που μιλούν μόνο μια γλώσσα, άλλα που μεγαλώνουν δίγλωσσα και άλλα μάλιστα τρίγλωσσα. Και τελικά υπάρχουν και παιδιά με μητρική γλώσσα τα Γερμανικά που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή στην πορεία εκμάθησης της γλώσσας. Η Γιοζεφίνε είναι πολύ ντροπαλή και προτιμά να παίζει ήσυχα μόνη της. Ο Μάρκος, που οι γονείς του δεν βρίσκονται σήμερα εδώ, χρειάζεται περισσότερη προσοχή: Ο πατέρας του είναι βαριά άρρωστος και νοσηλεύεται συχνά στο νοσοκομείο. Η μητέρα του εργάζεται συχνά σε νυχτερινές βάρδιες και λόγω των προβλημάτων του πατέρα του, δεν μπορεί να ασχοληθεί πολύ με το παιδί.

Ο Μάρκος είναι συχνά επιθετικός και λέει πολλές βρισιές. Άλλοτε πάλλι απομονώνεται και μιλάει πολύ λίγο. Εδώ πρέπει το παιδί να μάθει να εκφράζεται με λόγια και να καταλάβει, πως τα προβλήματα ρυθμίζονται με επιχειρήματα.

Η Πάολα και η Χριστιάνε εξηγούν πρώτ' απ' όλα στους γονείς, πώς υποστηρίζουν τις γλωσσικές ικανότητες του παιδιού: Για παράδειγμα με νερό. Με νερό; Ναι, γιατί το μάθημα που έχουν προγραμματίσει έχει τίτλο «Το νερό»: Τα παιδιά κάνουν πειράματα με το νερό, πηγαίνουν βόλτα με τη βάρκα, κάνουν μουσική με μπουκάλια γεμάτα νερό, ζωγραφίζουν ψάρια.....

Με την πρώτη ματιά όλα αυτά δεν φαίνονται να έχουν καμμία σχέση με τη γλώσσα. Με τη δεύτερη ματιά όμως έχουν μεγάλη σχέση: Το νερό μπορεί να «κυλάει», να «βγάζει μπουρμπουλήθρες», να «πιτσιλάει», να «ξεχειλίζει», να είναι «γάργαρα», να «μαζεύεται στις λακούβες», να «κυλάει στα ρυάκια», να «τρέχει στα ποτάμια», να «συγκεντρώνεται στις λίμνες», να «εξαπλώνεται στις θάλασσες». Το νερό το χρειαζόμαστε για να «πλενόμαστε», να «καθαρίζουμε», να το «πίνουμε», να «πλένουμε». Η Χριστιάνε και η Πάολα βρίσκουν σ' ένα τέτοιου είδους πρόγραμμα πολλές ευκαιρίες να μαθαίνουν στα παιδιά καινούριες λέξεις. «Για παράδειγμα ο Φέρχατ ονομάζει «ψάρι» ό,τι κολυμπάει στο νερό», λέει η Χριστιάνε απευθυνόμενη στην μητέρα του. Όταν τελειώσει αυτό το πρόγραμμα με θέμα το νερό, θα ξέρει, πως υπάρχουν χρυσόψαρα, πέστροφες, καρχαρίες, φάλαινες, δελφίνια και πολλά άλλα ζώα, που ζούν στο νερό και δεν είναι μόνο «μικρά» ή «μεγάλα», αλλά υπάρχουν και πολύ πολύ μικρά ή τεράστια. Άν τώρα κάνει κάποιος λάθος και λέει «η καρχαρία» αντί «ο καρχαρίας» ή «θα κάνω βουτιά το ποτάμι» αντί «στο ποτάμι», δεν έχει και τόση σημασία, γιατί όσο συχνότερα ακούει σωστά τις λέξεις, τόσο νωρίτερα θα τις χρησιμοποιήσει σωστά.

Σ' όλα τα ομοσπονδιακά κρατίδια της Γερμανίας λειτουργούν επιμορφωτικά σεμινάρια για τους παιδαγωγούς / νηπιαγωγούς των Παιδικών Σταθμών. Σ' αυτά τα σεμινάρια παίζουν μεγάλο ρόλο

τέτοιου είδους μαθήματα, γιατί τα παιδιά αποκτούν πολλές ικανότητες ταυτόχρονα. Παίζοντας τα παιδιά μαθαίνουν πολλά πράγματα για τον κόσμο, αποκτούν τις πρώτες τους εμπειρίες στις φυσικές επιστήμες, τις οποίες ανταλλάσσουν μεταξύ τους. Σχεδόν για κάθε θέμα υπάρχουν παραμύθια, τραγούδια, στιχάκια ή παιχνίδια. Και τα παιδιά μαθαίνουν ευκολότερα τις λέξεις, όσο περισσότερες αισθήσεις βρίσκονται σε λειτουργία. Όποιο παιδί έχει κατασκευάσει και έχει ζωγραφίσει με ιδιαίτερο ζήλο μία πέστροφα ή ακόμη καλύτερα όταν το ίδιο το παιδί την έπιασε στα χέρια του ή την είδε στο ποτάμι να κολυμπάει, τότε δεν ξεχνάει εύκολα τη λέξη «πέστροφα». Και όποιος ξέρει απ' έξω το τραγούδι με το «ρολόι του χρόνου», αποστηθίζει γρηγορότερα τα ονόματα των μηνών.

Μιλώντας μαθαίνει κανείς τη γλώσσα

«Το κυριότερο στην εκμάθηση της γλώσσας είναι να μιλάει κανείς» τονίζει η Πάολα. Υπάρχει διαφορά στο να ρωτήσει η νηπιαγωγός το παιδί κατά το πρωινό γεύμα: «είναι νόστιμο;» και να πάρει από το παιδί σαν απάντηση ένα σκέτο: «Μμμ», απ' ό,τι να το ρωτήσει: «Σου αρέσουν τα ψωμάκια;», «κοίτα, σήμερα ο Άμην έφερε μαζί του φράουλες» ή «Τι έχεις βάλει σήμερα στο ψωμί σου;». Η Πάολα και η Χριστιάνε προσπαθούν όσο πιο συχνά μπορούν, να ονομάζουν τα αντικείμενα και να κουβεντιάζουν με τα παιδιά χρησιμοποιώντας ολοκληρωμένες προτάσεις. Δεν λένε δηλ. «για δώστο μου» αλλά «Δώσε μου σε παρακαλώ το κόκκινο χαρτόνι» ή δεν λένε: «Σταμάτα» αλλά «Σε παρακαλώ, σταμάτα να πετάς τ' αυτοκινητάκια». Κουβεντιάζουν

σκοπίμα με τα παιδιά: «Τί κάνεις τώρα;», «Τί βρήκες εκεί;» και παροτρύνουν τα παιδιά να διηγηθούν τις εμπειρίες τους, όταν το πρωί παίζουν το παιχνίδι «Πρωινό Κύκλος».

Επιπλέον οι δύο νηπιαγωγοί έχουν μαζί τους βοηθητικά μέσα, με τα οποία κάνουν συγκεκριμένες ασκήσεις: Στης Πάολας τη «Βαλίτσα εκμάθησης της γλώσσας» υπάρχουν πάνω από εκατό εικονογραφημένες κάρτες με παραστάσεις αντικειμένων καθημερινής χρήσης, ζώα, κτίρια κλπ. «Τις προάλλες πήγαμε στο Ζωολογικό Κήπο» διηγείται η Πάολα. Προηγουμένως είχαμε δουλέψει με εικονογραφημένες κάρτες και μάθαμε, πώς ονομάζεται το κάθε ζώο. Κατόπιν, όταν πήγαμε εκεί, τα παιδιά μπόρεσαν να δούν τα ζώα, που προηγουμένως είχαν γνωρίσει μέσα από τις κάρτες. Όταν ρώτησα λοιπόν: „Πώς ονομάζεται αυτό το ζώο;“ φώναξαν όλα μαζί στοιχηματίζοντας: „Είναι ένας λύκος, μία αρκούδα, ένας ελέφαντας! ...»

Στη Χριστιάνε αρέσει να χρησιμοποιεί εικονογραφημένα βιβλία: «Όταν τους διαβάζω από το βιβλίο συχνά παρουσιάζονται άγνωστες λέξεις. Σε μερικές λέξεις όπως η 'Νεράιδα' αρκεί να τους δείχνω την εικόνα του βιβλίου και στη συνέχεια να τη συλλαβίζω και να τους εξηγήω, τί είναι. Άλλες λέξεις, όπως 'παγωνιά' ή 'την έπιασε πανικός απ' το φόβο της', δεν μπορεί κανείς να τις ζωγραφίσει εύκολα. Τότε προσπαθώ να περιγράψω τη σημασία τους ή ν' αφήσω τα μεγαλύτερα παιδιά να εξηγήσουν, τί σημαίνουν. Πρόσφατα τους διηγήθηκα ένα παραμύθι και αφού κανένα από τα παιδιά δεν ήξερε τί είναι η 'καμπούρα της μάγισσας', τότε απλά τους το έδειξα καμπουριάζοντας. Ξαφνικά άρχισαν όλα τα παιδιά να καμπουριάζουν και να φωνάζουν τη συγκεκριμένη αυτή λέξη δηλαδή, 'η καμπούρα της μάγισσας'».

Οι δύο νηπιαγωγοί καταγράφουν σ' ένα ειδικό ημερολόγιο την εξέλιξη των παιδιών στη γλώσσα. Το ημερολόγιο συμπληρώνουν από κοινού η νηπιαγωγός με το κάθε παιδί ξεχωριστά – με μικρές συνεντεύξεις, εικόνες, παρατηρήσεις: Αν, και από πότε μπορεί το παιδί να γράφει μόνο του τ' όνομά του, αν μπορεί να ακούει προσεχτικά για ένα ορισμένο διάστημα, αν αρθρώνει σωστά τους φθόγγους, αν μπορεί να σχηματίζει γενικές ιδέες και να τις κατανοεί. Όλα αυτά καταγράφονται. Έτσι μπορούν παιδιά, γονείς και νηπιαγωγοί, να ενημερώνονται για την γλωσσική εξέλιξη, να ανακαλύπτουν νωρίς τυχόν αδυναμίες και να τις διορθώνουν έγκαιρα αλλά και να υποστηρίζουν τα παιδιά στις ικανότητές τους. Εγκαίρως, πρίν παρακολουθήσουν την πρώτη τάξη του σχολείου, στα περισσότερα Ομοσπονδιακά Κρατίδια της Γερμανίας πραγματοποιείται στατιστική, στην οποία διαπιστώνεται πόσο καλά είναι τα παιδιά στο να κατανοούν αλλά και να σχηματίζουν μόνα τους λέξεις, προτάσεις και ιστορίες. Εν ανάγκη στα παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες, προσφέρεται επιπρόσθετη προσωπική υποστήριξη.

Όλες οι γλώσσες έχουν αξία

Η Χριστιάνε και η Πάολα δίνουν σ' ένα σημείο ιδιαίτερη σημασία: Όλες οι γλώσσες που «φέρνουν» τα παιδιά από το σπίτι τους, είναι σημαντικές και έχουν αξία. Στην τωρινή τους ομάδα μιλούνται επτά γλώσσες: Αγγλικά, Τούρκικα, Φαρσί (Πέρσικα), Ρώσικα, Πολωνέζικα, Κροάτικα και Γερμανικά. Οι νηπιαγωγοί μιλούν μόνο Γερμανικά, Αγγλικά και λίγες λέξεις Ρώσικα. Ίσως αποκτήσουν σύντομα μία συνάδελφο που μιλάει

Τούρκικα. Αλλά και έτσι καταφέρνουν να κάνουν τα παιδιά να ενδιαφέρονται για άλλες γλώσσες.

Κατά τον «Πρωινό Κύκλο» έμαθαν τα παιδιά το ένα από το άλλο, πώς να λένε «καλημέρα» στη μητρική γλώσσα του άλλου.

Τους αρέσει πολύ, να χαιρετιούνται κατ' αυτόν τον τρόπο. Η Χριστιάνε διαβάζει παραμύθια από διάφορες χώρες και μετά ρωτάει τα παιδιά, πώς λένε το «λύκο» ή τη «γάτα» στη δική τους γλώσσα. Τότε τα παιδιά βιώνουν τους εαυτούς τους ως πραγματογνώμονες, που γνωρίζουν περισσότερα από τους άλλους, παρόλο που ακόμη δεν είναι σίγουρα στα Γερμανικά τους. Διηγούνται πώς πέρασαν τις διακοπές τους με την οικογένεια

των γονιών τους στην χώρα καταγωγής τους και φέρνουν μαζί τους φωτογραφίες, κάτι που είναι προτέρημα για όλους: Τα παιδιά Γερμανικής μητρικής γλώσσας αιφνιδιάζουν συχνά τους γονείς τους με τις γνώσεις που έχουν για άλλες χώρες.

Η Πάολα και η Χριστιάνε από πείρα μπορούν να πούν: Το παιδί που μεγαλώνει με άλλη μητρική γλώσσα μπορεί στον Παιδικό Σταθμό να αφομοιώσει μέσα σ' ένα χρόνο τις βασικές δομές της Γερμανικής γλώσσας, όταν έχει αρκετές επαφές με γερμανόφωνα παιδιά και συνοδεύεται με προσοχή από τις νηπιαγωγούς. Στην αρχή θα λέει μεμονωμένες λέξεις, όπως π.χ. «Buch» θέλοντας να πει: «ich möchte gerne das Buch haben» (δηλαδή θα λέει «βιβλίο» θέλοντας να πει «θέλω να έχω αυτό το βιβλίο»). Ακριβώς όπως κάνουν και τα παιδιά Γερμανικής μητρικής γλώσσας. Μετά από έξη έως δώδεκα μήνες τα παιδιά από οικογένειες άλλων εθνικοτήτων κατέχουν απλές προτάσεις και στο τέλος

της περιόδου του Παιδικού Σταθμού μπορούν και σχηματίζουν πιά ολοκληρωμένες προτάσεις και καταλαβαίνουν σχεδόν το ίδιο καλά όπως οι συνομηλικοί τους από Γερμανούς γονείς. Για να συμβεί αυτό δεν χρειάζεται οι γονείς ν' αρχίσουν στο σπίτι να μιλούν Γερμανικά. Αρκεί να μιλούν τη γλώσσα που ξέρουν και που νοιώθουν καλύτερα. Μεγάλη σημασία έχει όμως να υποστηρίζουν το παιδί στην προσπάθειά του να μάθει να μιλάει Γερμανικά: όχι με το να μαθαίνουν μαζί ακατάπαυστα το λεξιλόγιο, αλλά προ πάντων με το να τους μεταφέρουν το συναίσθημα, ότι η Γερμανική γλώσσα είναι σημαντική, ότι είναι ευχάριστο να μπορεί κανείς να συνεννοείται σ' αυτή τη γλώσσα. Και αυτό το καταφέρνουν καλύτερα, όταν τα παιδιά έρχονται σε επαφή και με άλλα γερμανόφωνα παιδιά όσο συχνότερα μπορούν, ιδιωτικά, εκτός του Παιδικού Σταθμού.

Δεν πρέπει όμως οι γονείς να έχουν την απαίτηση να μιλούν τα παιδιά τους «τέλεια» και τις δύο γλώσσες. Αυτό ισχύει και για την Ούμιτ, τη μητέρα των διδύμων τούρκικης καταγωγής αλλά και για τον Μάικ, τον Αυστραλό πατέρα καθώς και για την Ιρηνή Σάνναξ. Τέλεια διγλωσσία με την έννοια να κατέχει κανείς το ίδιο καλά και τις δύο γλώσσες, να εκφράζει κάθε πράγμα και κάθε συναίσθημα με την ίδια ακρίβεια και γρηγοράδα, δεν υπάρχει. Όταν ο μικρός Φέρχατ απασχολείται μόνο στον Παιδικό Σταθμό με χαρτόνια, χαρτί, σχοινιά και κόλλες και φτιάχνει διάφορες κατασκευές, τότε το λεξιλόγιό του σχετικά με τις κατασκευές θα είναι πλουσιότερο στα Γερμανικά απ' ότι στα Φαρσί (Ιρανικά). Όταν η μικρή Νέλλη μιλάει όλη την ημέρα με τη μητέρα της και τους φίλους της Γερμανικά, τότε θα καταλαβαίνει μόνον τα Αγγλικά του πατέρα της, δεν θα του απαντάει όμως στα Αγγλικά ή τουλάχιστον όχι το ίδιο καλά όπως στα Γερμανικά. Παρόλα αυτά παίζει μεγάλο ρόλο να συνεχίσει να της μιλάει ο πατέρας της στα Αγγλικά.

Η Πάολα εκφράζεται πάνω σ' αυτό ως εξής: Οι δύο γλώσσες με τις οποίες μεγαλώνει ένα παιδί είναι σαν δύο φίλοι, που συνοδεύουν το παιδί μιά ζωή ολόκληρη. Πότε είναι πιά κοντά στον ένα φίλο και πότε στον άλλο. Το μεγάλο πλεονέκτημα για όσους μεγαλώνουν με δύο γλώσσες είναι, ότι μπορούν ίσως να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους στη γλώσσα που κατέχουν λιγότερο καλά κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο εξωτερικό.

Πώς οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους

Οι γονείς δεν είναι δάσκαλοι εξειδικευμένοι να δικάσκουν τη γλώσσα. Δεν χρειάζεται να μαθαίνουν μαζί με το παιδί λέξεις και ούτε να το παροτρύνουν να επαναλαμβάνει σωστά τις λέξεις που του λένε εκείνοι. Μπορούν όμως να φροντίζουν να διηγούνται συχνά, να κουβεντιάζουν πολύ μεταξύ τους και να ακούν όσα λέει ο άλλος. Και αυτό σημαίνει: Το παιδί νοιώθει ότι οι γονείς του μιλούν ευχάριστα μεταξύ τους και με τους γνωστούς και φίλους τους. Οι γονείς αφήνουν τα παιδιά να μιλήσουν (δηλαδή δεν τα διακόπτουν), ακόμη κι όταν ίσως το μικρότερο εκφράζεται αργά και καθυστερεί να τελειώσει τις προτάσεις του.

Οι γονείς χαίρονται όταν τα παιδιά θέτουν ερωτήσεις και φροντίζουν να απαντήσουν όσο το δυνατό πιά κατανοητά. Και οι ίδιοι θέτουν ερωτήσεις στα παιδιά, διηγούνται ιστορίες, τους διαβάζουν από το βιβλίο, τραγουδούν μαζί τους τραγούδια, συνδέουν παιχνίδια με τη γλώσσα, όπως π.χ.: «Βλέπω ένα πραγματάκι που αρχίζει από Α και τελειώνει σε Ο».

Τα παιδιά νοιώθουν από τη φύση τους μεγάλη χαρά με τις λέξεις, τους ήχους, τα στιχάκια και τα παιχνίδια λέξεων. Είναι καλό επομένως να τα βοηθήσουμε να κρατήσουν αυτή τη χαρά και το ενδιαφέρον τους για τη γλώσσα, γιατί δεν είναι μόνο η βάση για τη μελλοντική, σχολική τους σταδιοδρομία, αλλά δίνει χαρά και στους ίδιους τους γονείς. Πότε στη ζωή έχει κανείς την ευκαιρία να ακούει τόσες πολλές δημιουργίες λέξεων: „Da ist ein Raucherdackel“, λέει ο Λουκάς – και εννοεί το σκυλί της γειτονίας, που η ράτσα του ονομάζεται «Rauhaardackel». Κρίμα που δεν μπορούμε να το λέμε πάντα έτσι!

Η τηλεόραση δεν βοηθάει παρά ελάχιστα στην προσπάθεια των παιδιών να μάθουν να μιλούν, γιατί δεν μπορούν τόσο γρήγορα να κατανοήσουν, πώς οι εικόνες και τα λόγια ακολουθούν το

ένα μετά το άλλο. Εκτός αυτού δεν μπορούν να πιάσουν κουβέντα με την τηλεόραση: Η οθόνη δεν είναι όπως ο συνομιλητής, που ακούει τί λέει το παιδί, επαναλαμβάνει τα λόγια του και απαντάει στις ερωτήσεις του, που χαίρεται όταν μιλάει και το αγκαλιάζει και το επαινεί όταν απαντάει σωστά...

Όλα αυτά συμβαίνουν απλά και παράλληλα με άλλα πράγματα της καθημερινής ζωής, στην κουζίνα, στο παιδικό δωμάτιο ή στο αναπαυτικό στον καναπέ, μ' ένα εικονογραφημένο βιβλίο στο χέρι.

Σε λίγο καιρό αρχίζει το σχολείο – Τι θα έχουν μάθει μέχρι τότε τα παιδιά

Στα χρόνια του Παιδικού Σταθμού αυξάνεται ραγδαία το λεξιλόγιο των παιδιών, γιατί εκεί γνωρίζουν πολλούς καινούριους τομείς της ζωής και ακούν καινούριες λέξεις από τ' άλλα παιδιά, που παίζουν μαζί αλλά και από τις νηπιαγωγούς. Δύσκολους συνδυασμούς συλλαβών όπως μπλ-, φρ-, κν-, τρ- μαθαίνουν με τον καιρό όλο και καλύτερα. Δυσκολίες έχουν με τα σύμφωνα ζ, σ και ξ (στη γερμανική γλώσσα είναι τα εξής: s, ss, sch, z, x), τα οποία τελικά εκφώνουν σωστά κατά τη σχολική τους ηλικία.

Αλλά και η ικανότητα των παιδιών να δημιουργούν προτάσεις αναπτύσσεται με μεγάλα βήματα στο διάστημα ανάμεσα στα τρία και έξι χρόνια της ηλικίας τους. Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι όλα τα παιδιά έχουν την ίδια εξέλιξη, ανεξάρτητα από το αν η γλώσσα που μιλούν οι γονείς στο σπίτι είναι η Γερμανική ή όχι. Οι πρώτες δίλεξες προτάσεις που σχηματίζουν κατά τα πρώτα χρόνια του Παιδικού Σταθμού, όπως «Μπαμπά πάει» «Μαμά τουτου» έχουν κιόλας γίνει ιστορία. Τώρα φιάχνουν κατ' αρχήν απλές, κύριες προτάσεις όπως: «Είσαι καλός», «Η γιαγιά μου θάρθει αύριο».

Μία ιδιαιτερότητα της Γερμανικής γλώσσας είναι, ότι σε μερικές προτάσεις αλλάζουν θέση το πρόσωπο (το υποκείμενο) και το ρήμα: Λέμε στα Γερμανικά: «Ich gehe nach Hause» (πάω σπίτι) και την πρώτη θέση στην πρόταση έχει το υποκείμενο «Ich» (εγώ), ενώ όταν λέμε: «Morgen gehe ich nach Hause» (αύριο θα πάω σπίτι), βάζουμε το υποκείμενο «Ich» (εγώ) στην τρίτη θέση. Λέμε «Du möchtest ein Eis?» (Θέλεις ένα παγωτό.) και μετά, στην ερώτηση λέμε: «Möchtest du ein Eis?» (Θέλεις ένα παγωτό;). Παιδιά που προέρχονται από άλλες μητρικές γλώσσες, έχουν συχνά δυσκολίες με αυτή την αλλαγή της θέσης του ρήματος και λένε π.χ. «Morgen ich gehe nach Hause». Όταν ακούν πολύ καιρό τη Γερμανική γλώσσα και οι νηπιαγωγοί και οι γονείς διορθώνουν προσεκτικά τα λάθη τους: «genau, morgen gehst du nach Hause»), τότε από μόνα τους λένε τη σωστή πρόταση. Λάθη κάνουν και παιδιά με μητρική γλώσσα τη Γερμανική και μάλιστα μέχρι να πάνε στο σχολείο. Προτάσεις όπως: «Du hast meinen Ball weggenehmt» (αντί «...weggenommen») δεν πρέπει να μας ανησυχούν. Τουναντίον δείχνουν πως τα παιδιά κατέχουν τη βασική δομή της Γερμανικής γραμματικής.

Η μεγαλύτερη δυσκολία στη δημιουργία προτάσεων είναι οι λεγόμενες δευτερεύουσες προτάσεις: «Ich spiele nicht mit, weil ich das Spiel nicht kenne» (δεν παίζω μαζί σας, γιατί δεν ξέρω το παιχνίδι) ή «Wenn Du nicht mitkommst, bin ich nicht deine Freundin» (εάν δεν έρθεις μαζί μου, δεν είμαι πιά φίλη σου). Όταν κλείνουν τα πέντε ή έξι χρόνια, τα παιδιά μπορούν πια να σχηματίζουν και δευτερεύουσες προτάσεις, που αρχίζουν με τις λέξεις «bevor», «nachdem» και «obwohl» (στα ελληνικά: «προτού», «αφού» και «άν και») και είναι σε θέση να διηγούνται ολόκληρες ιστορίες. Όμως αυτές οι ιστορίες συχνά δεν είναι κατανοητές, γιατί τα παιδιά θεωρούν τις σημαντικές πληροφορίες ως αυτονόητες και δεν βρίσκουν αναγκαίο να τις επεξηγήσουν. Οι μεγάλοι πρέπει αμέσως να ρωτούν τα παιδιά: «Ποιός το έκανε τώρα αυτό;», «Σε ποιόν το έδωσε;», «Γιατί;» Τέτοιες επεξηγηματικές ερωτήσεις είναι σημαντικές για το παιδί, γιατί διαπιστώνει πως μιλώντας θα πρέπει να προσαρμοστεί στους ακροατές του και στις γνώσεις τους.

Πρέπει να συζητούμε με τους γονείς – για τους γονείς

Η Λέα γλιστράει πέρα δώθε στο μικρό της καρεκλάκι, της πονάνε τα κόκκαλα, όμως από την ημερήσια διάταξη λείπει ένα σημαντικό θέμα: «Πρέπει να εκλέξουμε αντιπροσώπους γονέων», διαπιστώνει η Χριστιάνε. Ως μονογονική μητέρα η Λέα δεν επιθυμεί να αναλάβει κι άλλα καθήκοντα και ελπίζει να ενδιαφερθούν άλλοι. Ίσως η μητέρα του Τίμο ή ο πατέρας του Λέο; Ένας αντιπρόσωπος γονέων έχει να κάνει και με τη γλώσσα. Η Λέα βλέπει τη μητέρα του Τίμο να σηκώνει το χέρι της. Αλλά προς μεγάλη της έκπληξη η Ανίτα προτείνει την Σάναζ. Και εκείνη μετά από λίγα λεπτά διαταγμού δέχεται. Βλέπει στο καθήκον αυτό την ευκαιρία να μάθει περισσότερα πράγματα για τους Παιδικούς Σταθμούς. Και επειδή η ίδια είναι άνθρωπος που εύκολα έρχεται σε επαφή με άλλους, είναι σίγουρη πως θα μπορούσε να συμβάλει στο πληθίσιασμα των τόσο διαφορετικών γονέων αυτής της ομάδας. Η Σάναζ προτείνει τη διοργάνωση μιας γιορτής στον Παιδικό Σταθμό, όπου να συμμετέχουν όλοι οι γονείς με διάφορα φαγητά, που θα φέρουν από το σπίτι τους. Η πρόταση ψηφίστηκε ομόφωνα! Η Σάναζ πρότεινε να ενημερώσει η ίδια τους γονείς, που δεν είχαν έρθει στην αποψινή συγκέντρωση, γιατί πιστεύει ότι θα είναι περισσότερο «ανοιχτοί» ακούγοντας για «γιορτή» και «φαγητό» απ' ότι για «συγκέντρωση γονέων».

Η Λέα θυμάται: «Δεν μιλούσε συχνά η κόρη της Ισαβέλα για την μικρή Γκέκσε, της οποίας η μητέρα απουσίαζε σήμερα; Δεν θα' πρεπε μια φορά να καλέσει τη μικρή Γκέκσε στο σπίτι; Ίσως είναι ευκολότερο να έρθει στη γιορτή, όταν έχει πρωτύτερα γνωρίσει από κοντά μια μητέρα. Το 'βαλε στο πρόγραμμα. Γιατί ένα είναι σίγουρο: «Όσο περισσότερο μιλούν οι γονείς μεταξύ τους, τόσο καλύτερα μαθαίνουν να μιλούν και τα παιδιά».

Πώς βοηθάμε τα παιδιά να μιλούν σωστά – Μερικές χρήσιμες συμβουλές

Απλά και σημαντικά: Μιλάτε πολύ με το παιδί σας! Εκμεταλευτείτε τις ευκαιρίες, που παρουσιάζονται είτε έξω στο δρόμο είτε στο σπίτι, για να ονομάσετε πράγματα και να συζητήσετε γι' αυτά.

Χρησιμοποιήστε πολλές, διαφορετικές λέξεις, δηλαδή όχι μόνο: «Κοίτα εκεί πέρα το πουλί», αλλά «Για κοίτα, εκεί πετάει ένας κότσυφας, ένα χελιδόνι, μία καρακάξα.

Ακούστε προσεκτικά και με υπομονή το παιδί σας.

Πρέπει να το ευχαριστεί να μιλάει και όχι να νουϊωθεί πως πρέπει να μιλήσει γρήγορα.

Δείξτε ενδιαφέρον στις ερωτήσεις του και απαντήστε καθαρά και κατανοητά. Τότε το παιδί νιώθει, πόσο αξίζει να μιλάει, να ρωτάει, να ανταλλάσσει μαζί σας τις σκέψεις του. Διηγηθείτε του ιστορίες ή διαβάστε μέσο απ' το βιβλίο.

Με αυτόν τον τρόπο μαθαίνει το παιδί άγνωστες λέξεις και χαίρεται ν' ακούει με προσοχή, η φαντασία του αναπτύσσεται.

Τραγουδήστε με το παιδί σας τραγούδια - Η ίδια η γλώσσα είναι ένα είδος μουσικής και τα κείμενα «τυτώνονται»

καλύτερα στη μνήμη, όταν συνδέονται με μουσική.

Αν το παιδί σας μεγαλώνει με άλλη μητρική γλώσσα, φροντίστε να έχει τακτική επικοινωνία με παιδιά που η μητρική τους γλώσσα είναι τα Γερμανικά. Δώστε του το συναίσθημα πως έχει αξία και είναι σημαντικό να μάθει τα Γερμανικά. Ανταλλάξτε τις εμπειρίες σας με τη νηπιαγωγό γύρω από τις εξελίξεις του παιδιού, τί έχει μάθει μέχρι τώρα και πού χρειάζεται ακόμη βοήθεια και υποστήριξη.

Περισσότερες πληροφορίες που αφορούν την γλωσσική εξέλιξη καθώς και την πολυγλωσσία μπορείτε να βρείτε στις ιστοσελίδες:

www.dbl-ev.de (Deutscher Bundesverband für Logopädie)
www.zweisprachigkeit.net
www.cplol.eu/eng/posters.htm

Gefördert durch
 Bundesministerium
für Familie, Senioren, Frauen
und Jugend

Herausgeber:

Arbeitskreis
Neue Erziehung e.V.

Autorin:
Dorothee Nolte

Co-Autorin:
Niki Reister

Gestaltung:
Typoly, Berlin
www.typoly.de

Fotos:
Bernd Böhner
Dirk v. Nayhausß
Typoly

Druck:
Variograph Druck- &
Vertriebs GmbH

Alle Rechte beim
Arbeitskreis
Neue Erziehung e.V.
Berlin

1. Auflage 2009

Bestellung:
030-259 006 - 41
ane@ane.de
www.ane.de